

ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΜΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Τη δεκαετία του '90 η Ελλάδα κατόρθωσε, μετά από λεπτομερή σχεδιασμό, συστηματική και επίμονη προσπάθεια καθώς και την κινητοποίηση όλης της κοινωνίας, να συμμετάσχει στο τελικό στάδιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE). Η συμμετοχή αυτή έκλεισε ένα μεγάλο κύκλο αστάθειας στην οικονομία που ταλαιπώρησε τη χώρα για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, εξασφάλισε ισχυρό νόμισμα, χαμηλό πληθωρισμό, χαμηλά επιτόκια και δημοσιονομική πειθαρχία.

Το μεγάλο και ιστορικό αυτό επίτευγμα πραγματοποιήθηκε με πολιτικές κοινωνικής συναίνεσης, χωρίς να διαταραχθεί ο κοινωνικός ιστός της χώρας, και με επιτυχανόμενους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης.

Σήμερα, η χώρα μας βρίσκεται μπροστά από νέες προκλήσεις αλλά και ευκαιρίες. Κατ' αρχήν, η προετοιμασία και διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004 αποδεικνύουν ότι η Ελλάδα είναι σε θέση να κινητοποιήσει δυνάμεις και πόρους για την πραγματοποίηση ενός έργου παγκόσμιας εμβέλειας. Αυτή είναι η μεγαλύτερη ευκαιρία που είχαμε ποτέ για να προβάλλουμε διεθνώς τη σημερινή Ελλάδα, την ιστορία μας, τα πλεονεκτήματά μας, την πρόοδο που έχουμε κάνει και την ικανότητά μας να σχεδιάζουμε και να υλοποιούμε πολυσύνθετα έργα, χρήσιμα κυρίως για μας αλλά και για όλη την ανθρωπότητα.

Σήμερα, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ σχεδιάζει το αύριο. Το αύριο είναι και αυτό γεμάτο προκλήσεις αλλά και ευκαιρίες. Τα πολιτικά κόμματα έχουν την πρωταρχική υποχρέωση να καταθέσουν το όραμά τους, να εξηγήσουν τους στόχους τους, να θέσουν τις προτεραιότητές τους και να εξειδικεύσουν τους άξονες της πολιτικής τους.

Πολλοί συμπολίτες μας νοιώθουν ανασφάλεια για το μέλλον. Αυτό είναι δυστυχώς φαινόμενο της εποχής μας και καταγράφεται σχεδόν παντού, σε όλες τις χώρες του κόσμου. Διεθνής οικονομική στασιμότητα, ατυχείς επιλογές στις διεθνείς σχέσεις, έλλειψη συνεννόησης, μονομερείς ενέργειες, νεοσυντηρητικά δόγματα και επιθέσεις στο κοινωνικό κράτος, θεοποίηση των αγορών, μετανάστευση, επιπτώσεις της

τεχνολογίας στην αγορά εργασίας, γήρανση του πληθυσμού, φτώχεια και ανεργία είναι πραγματικά προβλήματα που προκαλούν ανασφάλεια στον κόσμο.

Τα πολιτικά κόμματα έχουν υποχρέωση να πουν τι θα κάνουν, δεν πρέπει να διακρίνονται από οππορουνιστική στάση, δεν πρέπει να «ψαρεύουν στα θολά νερά».

Σήμερα η μεγάλη πρόκληση για τις σύγχρονες κοινωνίες και οικονομίες είναι η επίτευξη της χρυσής τομής μεταξύ συλλογικότητας και ατομισμού, μεταξύ κράτους και αγοράς. Η εύρεση αυτής της χρυσής τομής θα καθορίσει το μέλλον της οικονομίας και της κοινωνίας, καθώς και την ποιότητα της δημοκρατίας.

Οι δυνάμεις της παραγωγής και η τεχνολογική πρόοδος μπορεί να δημιουργήσουν, ήδη δημιουργούν, τεράστιο πλούτο. Μπορεί όμως να δημιουργήσουν και μεγάλη συγκέντρωση οικονομικής δύναμης και επιρροής στα χέρια λίγων, οδηγώντας στο οικονομικό και κοινωνικό περιθώριο πολλούς, στερώντας τους βασικά οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα.

Πολλοί επιλέγουν μεταξύ ακραίων καταστάσεων, γίνονται δογματικοί είτε προς τη μια είτε προς την άλλη κατεύθυνση. Ζήσαμε την αποτυχία του κρατισμού ως τρόπου επίλυσης του διλήμματος όπως ζήσαμε, και ζούμε, την αποτυχία του νεοφιλελεύθερου, νεοσυντηρητικού υποδείγματος, με τις επιθέσεις του κατά του κράτους, και ιδιαίτερα του κράτους πρόνοιας.

Ο δικός μας πρωταρχικός στόχος είναι η δημιουργία μιας σύγχρονης, δημοκρατικής, δίκαιης κοινωνίας, - μιας κοινωνίας της ευημερίας – όπου η δημοκρατία επεκτείνεται και στο χώρο της οικονομίας, όπου υπάρχει αμοιβαίος σεβασμός και εκτίμηση μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου, και όπου **η μείωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων και της φτώχειας** αποτελεί εξίσου σημαντική προτεραιότητα με την **ανάπτυξη, την πλήρη απασχόληση και τον χαμηλό πληθωρισμό.**

Εὐὸν ἐωὸχὰ ραγδαίων οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀλλαγῶν σημεῖον ὅτι ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη
~~Ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη εἶναι ἐξίσου σημαντικὸς στόχος με τοὺς υπόλοιπους. Διότι καμία κοινωνία δεν μπορεί να παραμείνει υγιὴς ἀν ἀποτύχει νὰ ἐλέγξει τὶς μεγάλες ἀνισότητες στὴν κατανομή τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ πλούτου, ἀφοῦ ἡ κατανομή αὐτὴ εἶναι ἀποτέλεσμα ὄχι μόνο τῶν ἱκανοτήτων τοῦ καθενὸς ἀλλὰ καὶ ἄλλων~~

στὰ κοινωνικὰ δικαιώματα

XX

παραγόντων, όπως θεσμών και ρυθμίσεων, κληρονομιών, στρεβλώσεων του μηχανισμού της αγοράς κ.λ.π.

Οι στόχοι που θέτουμε διακρίνονται από ρεαλισμό και λαμβάνουν υπ' όψη τον περιορισμό των διαθεσίμων πόρων. Οι κυβερνήσεις έχουν πολιτική ευθύνη και καθήκον να θέτουν προτεραιότητες και να αγωνιστούν για αυτές : προτεραιότητες δημοσιονομικές, αναπτυξιακές, κοινωνικές. Οι προτεραιότητες σημαίνουν επιλογές, και οι επιλογές είναι πολιτική.

Ο ρόλος του μηχανισμού της αγοράς στην επίτευξη των στόχων μας είναι σημαντικός, δεν είναι όμως κυρίαρχος. Οι αγορές, όταν λειτουργούν αποτελεσματικά, διευκολύνουν την άμεση υλοποίηση εκατομμυρίων ατομικών αποφάσεων, με απλό τρόπο, πλήρως αποκεντρωμένα, με οδηγό και κίνητρο το κέρδος. Όμως οι αγορές δεν εξασφαλίζουν από μόνες τους κανέναν από τους στόχους που θέτουμε. Η εμπειρία, διεθνής και εγχώρια, είναι συντριπτική ως προς αυτό το σημείο. Οι αγορές πρέπει να είναι μέσο, δεν πρέπει να είναι αυτοσκοπός, πρέπει να είναι μηχανισμός διευκόλυνσης της επίτευξης των στόχων μας, οικονομικών και κοινωνικών, και όχι μηχανισμός θέσπισης στόχων.

Είναι καθήκον μας να εξασφαλίσουμε ότι οι αγορές λειτουργούν αποτελεσματικά, προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Οι αγορές απαιτούν ισχυρούς εποπτικούς και ρυθμιστικούς μηχανισμούς προκειμένου να λειτουργούν ανταγωνιστικά, να είναι μηχανισμοί που εξυπηρετούν την παραγωγή και την απασχόληση και να μην είναι μέσα εξυπηρέτησης των ολίγων. Οι αγορές «κερδίζουν νομιμοποίηση» στα μάτια των πολιτών και της κοινωνίας όταν στηρίζονται σε επαρκές θεσμικό πλαίσιο και ελέγχονται αποτελεσματικά από ανεξάρτητες αρχές, όταν αποτελούν μέρος του συστήματος παραγωγής αξιών όλης της κοινωνίας.

Ο ρόλος του κράτους είναι πολύ σημαντικός για την επίτευξη των στόχων μας. Στην ιστορία δεν υπάρχει επιτυχημένο παράδειγμα οικονομικής ανάπτυξης χωρίς την έντονη παρουσία του κράτους. Η ανιστόρητη, νεοσυντηρητική, νεοφιλελεύθερη ιδεολογία και πρακτική, προσπάθησε, και προσπαθεί, να υποβαθμίσει, να δυσφημίσει, να αδυνατίσει τους πυλώνες του κράτους, να εκχωρήσει πλήρως βασικές αρμοδιότητές του σε ιδιωτικά συμφέροντα. Όπου το προσπάθησε, και το προσπάθησε

σε πολλές χώρες μεταξύ των οποίων και η δική μας την τριετία 1990-1993, η εμπειρία ήταν τραυματική. Από την άλλη πλευρά, οι δογματικοί οπαδοί του κρατισμού συνεχίζουν να βλέπουν το κράτος ως «κράτος- πατερούλη» που τα κάνει όλα, πριν από μας για μας, έχοντας ως πρότυπο είτε τον υπαρκτό σοσιαλισμό, είτε ορισμένα παραδείγματα δυτικών χωρών, που εφαρμόστηκαν όμως σε άλλες ιστορικές συνθήκες, όπως ήταν η μεταπολεμική περίοδος με τις ιδιαιτερότητές της.

Για μας, το ερώτημα δεν είναι «μικρός ή μεγάλος δημόσιος τομέας» αλλά «αποτελεσματικός ή μη δημόσιος τομέας», και «δημόσιος τομέας που δρα προς όφελος του κοινωνικού συνόλου ή των λίγων και εκλεκτών». Εμείς θέτουμε ως άμεση προτεραιότητα την αναβάθμιση του δημόσιου τομέα και του κράτους, προκειμένου να γίνει περισσότερο αποτελεσματικό, προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

Καταρχήν ο ρόλος της δημόσιας διοίκησης είναι καταλυτικός για την οικονομική ανάπτυξη. Η δημόσια διοίκηση στη χώρα μας χρειάζεται αναβάθμιση. Πρέπει να στηρίζει περισσότερο αποτελεσματικά με ικανούς λειτουργούς, το στρατηγικό, ρυθμιστικό, και κοινωνικό ρόλο του κράτους. Πρέπει να διευκολύνει τους μηχανισμούς της αγοράς και την επιχειρηματική λειτουργία και να ενισχύει την επιχειρηματικότητα. Πρέπει να διευκολύνει την είσοδο και έξοδο επιχειρήσεων στους κλάδους της επιχειρηματικής δραστηριότητας, να απλοποιήσει τους κανόνες χορήγησης αδειών και να κάνει ευκολότερη τη ζωή του πολίτη όταν και όπου αυτός συναλλάσσεται με το κράτος.

Το κράτος πρέπει να διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στην παροχή «κοινωνικών υπηρεσιών», ιδιαίτερα υπηρεσίες πρόνοιας, παιδείας και υγείας μαζί βέβαια με υπηρεσίες δικαιοσύνης, δημόσιας ασφάλειας και άμυνας. Η κοινωνική πολιτική δεν πρέπει να ασκείται μέσω της παραγωγικής διαδικασίας αλλά με άλλα μέσα, όπως μέσω του φορολογικού συστήματος, μέσω της δημόσιας παιδείας, της δημόσιας υγείας και των πολιτικών πρόνοιας και καταπολέμησης της φτώχειας. Η εμπειρία έχει δείξει ότι η προσπάθεια επίτευξης κοινωνικών στόχων μέσω της παραγωγικής διαδικασίας συνήθως οδηγεί σε σπατάλη πόρων. Επίσης, το κράτος δεν είναι απαραίτητο, και πολλές φορές αποδεικνύεται αναποτελεσματικό, ως διαχειριστής πολλών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων όταν οι επικρατούσες συνθήκες είναι

επαρκώς ανταγωνιστικές. Αυτές οι επιχειρηματικές δραστηριότητες ανήκουν από τη φύση τους στον ιδιωτικό τομέα.

Δεν μπορούμε επίσης να αγνοήσουμε ότι η πρόοδος στην τεχνολογία έχει αλλάξει τα δεδομένα στο χώρο των «φυσικών μονοπωλίων». Στο παρελθόν η τεχνολογία δεν επέτρεπε τον ανταγωνισμό σε αρκετές από αυτές τις παραγωγικές υπηρεσίες (όπως π.χ. τηλεπικοινωνίες, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος) λόγω του υψηλού κόστους υποδομής και της έλλειψης εναλλακτικών μεθόδων παροχής υπηρεσιών, γεγονός που σήμερα δεν ισχύει. Από την άλλη όμως πλευρά, υπάρχουν ακόμη κλάδοι στους οποίους δεν λειτουργεί ο ανταγωνισμός. Στις περιπτώσεις αυτές, το κράτος έχει την υποχρέωση να επιβάλλει κανόνες ανταγωνισμού. Όπου δεν μπορεί να υπάρξει ανταγωνισμός (π.χ. λόγω κλίμακας), η υποκατάσταση κρατικών μονοπωλίων με ιδιωτικά μονοπώλια δεν βελτιώνει την κατανομή των πόρων, η εμπειρία δείχνει ότι την χειροτερεύει. Κλασσικό παράδειγμα ο σιδηρόδρομος στο Ην. Βασίλειο και την Ολλανδία, όπου μετά την τραυματική εμπειρία της ιδιωτικοποίησης, ακολούθησε η επαναφορά του σε συλλογικά σχήματα ιδιοκτησίας, κρατικά και τοπικής αυτοδιοίκησης.

Ο ρυθμιστικός ρόλος του κράτους είναι σήμερα ακόμα πιο απαραίτητος, εξασφαλίζοντας υγιείς συνθήκες ανταγωνισμού, θέτοντας προδιαγραφές ποιότητας και ασφάλειας, μεριμνώντας για την ευστάθεια του τραπεζοασφαλιστικού συστήματος, προστατεύοντας το περιβάλλον, μεριμνώντας για την ποιότητα ζωής.

Το περιβάλλον και η ποιότητα ζωής είναι τομείς που απαιτούν κρατική παρέμβαση και συμμετοχή. Ο μηχανισμός της αγοράς έχει αποδειχθεί αναποτελεσματικός στους πολύ ευαίσθητους αυτούς τομείς. Ιδιαίτερη μέριμνα απαιτείται για τις υποβαθμισμένες αστικές και μη περιοχές. Στις περιοχές αυτές, η βελτίωση των συνθηκών ζωής είναι ενδεχομένως πιο σημαντική από μια ισοδύναμη, από πλευράς διαθεσίμων πόρων, εισοδηματική ενίσχυση.

Απαραίτητα στοιχεία ενός σύγχρονου κοινωνικού κράτους είναι αποτελεσματικά συστήματα υγείας και παιδείας. Τα δημόσιο σύστημα υγείας πρέπει να είναι σε θέση να εξασφαλίσει ένα ελάχιστο αξιοπρεπές επίπεδο περίθαλψης σε όλους τους πολίτες,

και ειδικότερα σε αυτούς που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα για ιδιωτική περίθαλψη. Για να μπορεί το σύστημα υγείας να εξυπηρετήσει αποτελεσματικά το κοινωνικό σύνολο, είναι απαραίτητη μια βιώσιμη ισορροπία μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής υγείας, όπου όμως το κράτος διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο.

Η ισότητα των ευκαιριών στην παροχή ποιοτικά ικανοποιητικής –δηλαδή υψηλού επιπέδου- παιδείας, αποτελεί επίσης πρωταρχικό στόχο του κοινωνικού κράτους. Η δημόσια παιδεία πρέπει να βελτιωθεί δραστικά. Ισότητα δεν υπάρχει όταν η ποιότητα της παρεχόμενης παιδείας στο δημόσιο σχολείο είναι κατώτερη εκείνης που παρέχει το ιδιωτικό σχολείο. Βασική μέριμνα της κοινωνικής μας πολιτικής είναι η δημιουργία μιας κοινωνίας που παρέχει ίσες ευκαιρίες σε όλα τα παιδιά, ασχέτως καταγωγής, εισοδηματικής ή κοινωνικής τάξης, φύλου, θρησκείας, ή άλλων χαρακτηριστικών. Η παροχή ποιοτικής παιδείας βοηθά την πνευματική ανάπτυξη των πολιτών, τους εξοπλίζει επαγγελματικά, τους βοηθά να επιλέγουν ποιοτικούς τρόπους διασκέδασης καισχόλης, τους προστατεύει από την υποκουλτούρα που παρέχεται αφειδώς στην εποχή μας, τους βοηθά να αποκτήσουν δημοκρατικό ήθος και να αντιλαμβάνονται στα μυαλά τους και στη συνείδησή τους ότι η επιδίωξη του ατομικού οφέλους δεν μπορεί να γίνεται δωρεάν, με τρόπους που θίγουν το κοινωνικό σύνολο.

Μία βασική και απαραίτητη συνθήκη για την επίτευξη του στόχου της οικονομικής ανάπτυξης, είναι η συνεχής αύξηση της παραγωγικότητας. Με τη σειρά της, αυτή απαιτεί τη βελτίωση της επαγγελματικής κατάρτισης και την αποτελεσματικότερη σύνδεσή της με την οικονομία. Η θετική συσχέτιση μεταξύ επαγγελματικής κατάρτισης και παραγωγικότητας είναι από τους βασικούς εμπειρικούς “νόμους”, που έχουν επαληθευτεί σχεδόν παντού. Είναι ανάγκη, η απόκτηση των δεξιοτήτων που ζητά η αγορά, που απαιτούνται για την βελτίωση της επαγγελματικής προοπτικής των εργαζομένων. Η βελτίωση του επιπέδου της επαγγελματικής κατάρτισης και των δεξιοτήτων των απασχολούμενων οδηγεί σε αύξηση της κινητικότητας της εργασίας και αύξηση της απασχόλησης, σε προοπτική για πρόοδο και προκοπή.

Η βελτίωση της παιδείας και της επαγγελματικής κατάρτισης, μαζί με υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης είναι τα αποτελεσματικότερα μέσα για την

καταπολέμηση της ανεργίας, που αποτελεί σήμερα το σημαντικότερο κοινωνικό πρόβλημα. Και δεν υπάρχει καλύτερη μορφή κοινωνικής ενίσχυσης για κάποιο ή κάποια άνεργο συμπολίτη μας από το να βρει δουλειά!

Ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων, συνδικάτων και επιχειρήσεων για την επίτευξη των στόχων μας, είναι σημαντικός. Τα συνδικάτα σήμερα, πρέπει να έχουν αντιληφθεί ότι είναι προτιμότερη μία ευπροσάρμοστη αγορά εργασίας που δημιουργεί νέες θέσεις απασχόλησης παρά μία «παγιδευμένη» αγορά εργασίας, που επιδεικνύει αδιαλλαξία και καταστρέφει θέσεις απασχόλησης. Η δημιουργία ενός “δικτύου ασφάλειας”, που θα λαμβάνει υπ’ όψη την ανάγκη ομαλής προσαρμογής στις νέες, περισσότερο ανταγωνιστικές συνθήκες στην αγορά εργασίας, αποτελεί συστατικό στοιχείο μιας κοινωνικά συναινετικής οικονομικής πολιτικής. Μια ευπροσάρμοστη αγορά εργασίας με ένα κοινωνικό «δίκτυ ασφαλείας» σαφώς αποτελεί μια πιο αποτελεσματική οικονομικά, και συγχρόνως πιο προοδευτική κοινωνικά, κατάσταση, από μία άκαμπτη αγορά εργασίας που δεν βοηθά στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

Οι τεχνολογικές συνθήκες σήμερα έχουν αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν. Παλαιότερα, η εργατική δύναμη, κυρίως η ανειδίκευτη, μαζί με το σχετικά σπάνιο κεφάλαιο, συνδυάζονταν σε γραμμές μαζικής παραγωγής προκειμένου να παράγουν βιομηχανικά κυρίως προϊόντα. Σήμερα όμως, με την οικονομία της γνώσης, με την έμφαση στις υπηρεσίες και στα άυλα προϊόντα, όπου το προϊόν ή η υπηρεσία είναι ο ίδιος ο εργαζόμενος, απαιτούνται νέοι θεσμοί κοινωνικής προστασίας και προόδου. Ορισμένοι από τους παλαιούς θεσμούς αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα προόδου και δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Ορισμένα συνδικάτα, με την προσκόλλησή τους σε ξεπερασμένα οικονομικά υποδείγματα και θεσμούς, αποξενώνονται από αυτούς που παράγουν τα νέα προϊόντα και τις υπηρεσίες της γνώσης και αντιμάχονται τη δημιουργία νέων θέσεων παραγωγικής εργασίας. Προστατεύουν με τρόπους κοινωνικά μη αποτελεσματικούς κατεστημένες δυνάμεις και κεκτημένα δικαιώματα, εμποδίζοντας την πλήρη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων και της οικονομίας της γνώσης.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την άρση των ποικίλων ακαμψιών στην αγορά εργασίας είναι η ενδυνάμωση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, η οποία θα εμποδίσει την περιθωριοποίηση όσων δεν μπορούν να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες.

Οι επιχειρήσεις πρέπει επίσης να υιοθετήσουν ένα νέο υπόδειγμα εταιρικής διακυβέρνησης και κοινωνικής ευθύνης, δεχόμενες, μεταξύ άλλων, να συμμετάσχουν μαζί με το κράτος και τα συνδικάτα στην ενδυνάμωση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και στη δημιουργία του «δικτύου ασφαλείας» αφού και αυτές θα ωφεληθούν από τις αλλαγές. Στο πλαίσιο αυτό έχουν την υποχρέωση να είναι συνεπείς στις υποχρεώσεις τους (φορολογικές και μη) να μεριμνούν για τους εργαζομένους, ιδιαίτερα για την κατάρτισή τους, για την παροχή ίσων ευκαιριών εξέλιξης, για την ποιότητα των προϊόντων τους, για την προστασία του περιβάλλοντος, για την προστασία των μετόχων, ιδιαίτερα των μικρομετόχων τους, καθώς και την υποχρέωση να σέβονται τους κανόνες διαφάνειας και ηθικής.

Περισσότερο και από το κράτος, την αγορά και τους κοινωνικούς εταίρους, εμείς θεωρούμε ότι η συγκρότηση της κοινωνίας, ο κοινωνικός ιστός, η αίσθηση της αλληλεξάρτησης, και του κοινωνικού συμφέροντος, ο αλτρουισμός, το πνεύμα συλλογικότητας και συνεργασίας, ο αλληλοσεβασμός, οι αξίες και η νοοτροπία μας καθορίζουν τελικά την ικανότητά μας να πετύχουμε τους στόχους μας. Αν απαρτίζουμε μία κοινωνία όπου όλοι πιστεύουμε ότι έχουμε μόνο δικαιώματα και όχι υποχρεώσεις, αν στη διεκδίκηση του ατομικού μας οφέλους αγνοούμε το κοινωνικό συμφέρον, εάν δεν έχουμε αυτογνωσία, εάν δεν κάνουμε αυτοκριτική, εάν δεν είμαστε διορατικοί, το κράτος, η αγορά και οι θεσμοί δεν αρκούν για την επίτευξη των στόχων μας.

Εμείς μπορούμε να κινητοποιήσουμε τις κοινωνικές δυνάμεις γιατί στηριζόμαστε σ' αυτές. Η πολιτική μας είχε και έχει έντονα τα στοιχεία της κοινωνικής συναίνεσης και του κοινωνικού διαλόγου. Έχουμε δείξει ότι υπερτερούμε στην αποτελεσματικότητα της πολιτικής, γιατί πιστεύουμε βαθιά ότι μόνο με την κινητοποίηση, τη συμπόρευση και την αποδοχή της κοινωνίας θα πετύχουμε τους στόχους μας, θα υλοποιήσουμε τα οράματά μας.